pzazz

De Uren

ELINE ARBO / INTERNATIONAAL THEATER AMSTERDAM

Gekooid door andermans blik

Jan-Jakob Delanoye
Gezien op 20 juni 2025
DeSingel, Antwerpen

Drie vrouwen. Eén dag. We schrijven respectievelijk 1923, 1949 en 1998. Hoewel gesitueerd in drie uiteenlopende era's, lopen Virginia, Laura en Clarissa elk voor zich verloren in hun tijd. Eind vorige eeuw sleepte Michael Cunningham met zijn roman 'The hours' nog de Pulitzer Prize for Fiction in de wacht. Enkele jaren later draafden Nicole Kidman, Julianne Moore en Meryl Streep op in Stephen Daldry's spraakmakende verfilming. Eline Arbo, sinds september 2023 artistiek directeur bij Internationaal Theater Amsterdam, adapteerde 'De uren' inmiddels voor de bühne.

22 JUNI 2025

Over Cunninghams wervelende roman is al aardig wat inkt gevloeid. Conceptueel is het alleszins een intrigerend boek, waarin de auteur onderzoekt hoe drie generaties vrouwen zich niet lijken te kunnen ontworstelen aan de sociale en maatschappelijke normen verbonden aan de tijd waarin zij leven. Cunningham ent zijn ficitieve verhaal op de biografie van niemand minder dan Virginia Woolf (1882 – 1941), die met onder meer 'Mrs. Dalloway' literatuurgeschiedenis schreef. Precies dit boek lijkt het verzonnen personage Laura Brown na de Tweede Wereldoorlog te doen ontwaken uit de schijnvertoning die haar leven is. Als huisvrouw geknecht door de status van haar man en door het verstikkende verwachtingspatroon van haar tijdsgewricht, ziet zij zich gedwongen uit haar bestaan weg te lopen om iets van haar leven te kunnen maken. Clarissa Vaughan weet zich, aan het eind van de 20ste eeuw, dan weer gevangen in het web van haar herinneringen. Het idee gelukkig geweest te zijn, zonder dat kortstondig ogenblik geconsolideerd te hebben: het heeft haar de jaren die volgden verlamd. Op de dag dat Cunningham de lezer haar werkelijkheid binnenloodst, staat ze op het punt een feest te geven voor een zieke vriend, tevens een gevierd schrijver.

‘De uren’ thematiseert vanuit het historisch panorama van de 20ste eeuw de positie van de vrouw, nu en vroeger.

Slechts één decor heeft Arbo nodig om deze drie verhaallijnen te verbeelden. De scène bestaat immers uit tijdloos meubilair, dat vandaag het predicaat ‘retro’ aangemeten krijgt. Slim gezien is dat de bühne vaker wel dan niet ronddraait, waarmee de regisseuse het tikken van de tijd verbeeldt. Quasi voortdurend zijn de drie protagonistes gelijktijdig op het roterend platform aanwezig, zonder echt te figureren in elkaars plotlijnen. Met hun gelijktijdige verschijning onderstreept Arbo niettemin een diepere verbondenheid op thematisch niveau. Dat het trio hoofdrolspeelsters elkaar in een dergelijke dense enscenering niet voor de voeten lopen, getuigt van een virtuoze persoonsregie. De uitdagingen die het roterend platform stelt, springen zelfs nauwelijks in het oog. De naturel waarmee Marieke Heebink, Chris Nietvelt en Ilke Paddenburg met en tegen de wijzers in de muizenissen en de hectiek van hun dagdagelijkse bezigheden demonstreren, mag een proeve van groot vakmanschap heten.

Jesse Mensah en Hanna van Vliet spelen in de drie verschillende tijdvakken telkens nevenpersonages. Doelbewust blijven idiomatische contrasten uit, waarmee Arbo nog maar eens impliciet laat voelen hoezeer de drie vrouwen leven en lot delen. Naast hun vertolkingen staan Mensah en van Vliet ook in voor het muzikale luik, waarin repetitieve motieven niet toevallig prominent aanwezig zijn. De soundtrack, waarvan het aanstekelijke esthetisme perfect past bij Arbo’s visuele taal, refereert kortom evengoed naar het onvermurwbaar tikken van een klok. Steven van Watermeulen kruipt ten slotte in de huid van de schrijver, die zich van verteller ontpopt tot wezenlijk onderdeel van de handeling. Deze transitie voltrekt zich erg subtiel, doch ze versterkt de intrinsieke coherentie. Die is noodzakelijk om de emotionele catharsis te laten ontstaan als Arbo de drie plotlijnen in de aandoenlijke finale quasi gelijktijdig laat culmineren.

Aan de onvolprezen kwaliteiten van het ITA-ensemble voegt Arbo een esthetica toe die de adem beneemt, zowel muzikaal als visueel.

Contextueel worstelen Virginia, Laura en Clarissa met verschillende demonen, van geestesziekte over socio-maatschappelijke normeringen tot de dwingelandij van een minnaar die zich – op zijn beurt gekwetst door zijn verleden – onmogelijk kan binden. Wat Arbo treffend laat zien, is dat deze drievoudige onvrijheid telkens botst op dominantie die mannen uit hun omgeving incarneren, zij het dikwijls onwillekeurig. Als dusdanig thematiseert ‘De uren’ vanuit het historisch panorama van de 20ste eeuw de positie van de vrouw, nu en vroeger. Arbo buit daarbij de mogelijkheden van haar artistieke vorm maximaal uit. Roman noch verfilming kunnen de gedeelde tragiek van drie vrouwen zo duidelijk in kaart brengen als hier gebeurt door het precies afgestelde raderwerk van synchroon verbeelde levens. Aan de onvolprezen kwaliteiten van het ITA-ensemble voegt Arbo bovendien een esthetica toe die de adem beneemt, zowel muzikaal als visueel.

Als ‘De uren’ iets kan verweten worden, dan misschien het artistiek maniërisme. Arbo denkt onmiskenbaar in termen van stilistisch raffinement, hetgeen ze in alle parameters doortrekt. Deze geësthetiseerde bekoorlijkheid plaatst de

ruwheid van de drie existentiële portretten in een verdoezelend licht dat men als pathetisch zou kunnen afdoen. Wie zich evenwel door de magie van Arbo's gracieuze vondsten in vervoering laat brengen, zal de zaal gelouterd verlaten.